ՐԱՖՖԻ

Խաչագողի հիշատակարանը

3 - ԺԱ

ՆԵՐՈՒՄՆ

Սպիտակ տնակը այժմ բոլորովին ուրիշ տեսք էր ստացել: Պատշգամբի կոտրատված վանդակապատը նորոգվել էր և փայլում էր ձյունի պես սպիտակ գույնով: Փտած սանդուղքները նույնպես նորոգված էին, և աջ ու ձախ կողմից շարած էին ծաղիկների թաղարներ: Պարտեզի ճեմելիքները պատած էին մանրած աղյուսի ծիրանագույն փոշիով: Հովանոցը կանաչազարդ վրանի էր նմանում, արեգակի ճառագայթները անկարող էին թափանցել պատատուկ բույսերի սաղարթախիտ հյուսվածքի միջից: Պարտեզի ցանկապատը, բոլորած կենդանի բույսերով, ներկայացնում էր մի ծաղկազարդ պատնեշ: Ծառերը մանկացել էին, գեղեցկացել էին և տարածում էին իրանց շուրջը խիստ զովարար ստվեր: Ծաղիկները քաղցրացնում էին ամառային առավոտները ախորժելի անուշահոտությամբ: Հին, ավերակ դարձած տնակը այժմ փոքրիկ դրախտ էր դարձել: Նա ներկայացնում էր խիստ աչքի զարկող հակապատկեր իր տխուր, միօրինակ շրջակայքի մեր Ենենի և նրա աշխատասեր տիկնոջ ջանքերին էին պարտական այդ բոլոր նորոգությունները:

Երեկոյան պահուն, երբ արևը խոնարհվում էր դեպի իր գիշերային մուտքը, Ենենն, ցնցուղը ձեռքին, սառն ջրով սրսկում էր ցերեկվա տոթից թառամած ծաղիկները: նրա ժրաջան տիկինը, կարճ շրջազգեստով, գոգնոցը կապած կամ փոքրիկ բահը ձեռին փորում էր ածուները, կամ մկրատով կտրատում էր թուփերի

ավելորդ ճյուղերը: Նրա ամուսինը հովանոցում նստած գիրք էր կարդում և երբեմն, աչքերը բարձրացնելով, նայում էր գեղեցիկ կնոջ վրա և սքանչանում էր:

Այդ պարտեզում առավոտները և երեկոները հավաքվում էին մի խումբ երեխաներ, տղա, աղջիկ զանազան հասակների: Այդ փոքրիկ չարաճճիները, ավելի քան երգեցիկ թռչունները, կենդանացնում էին գեղեցիկ դրախտը իրանց ուրախ ճլվլոցով: Քրտնած, փթթած, կարմրած թշերով, վազվզում էին նրանք ճեմելիքներում, ընկնում էին փափուկ ավազի վրա, վեր էին կենում, և կայտառ, անվաստակելի բնավորությունները դարձյալ շարունակում էին վազվզել: Նենեի տիկինը գրկում էր նրանց, համբուրում էր, թափ էր տալիս հագուստները, պատվիրում էր զգույշ լինել: Նույն պարտեզում տիկինը շինել էր տվել փոքրիկ մանուկների համար զանազան մարմնամարզական գործիքներ, սովորեցրել էր նրանց մի քանի կանոնավոր խաղեր, կրթություններ և շատ անգամ ինքն ևս մասնակցում էր նրանց զվարճությունների մեջ: Դրանք տիկնոջ աշակերտներն ու աշակերտուհիներն էին, որոնց հետ որոշյալ ժամերում պարապում էր նա: Դրանք թշվառ աքսորյալների զավակներն էին, որոնց ընտանիքով ուղարկել էին այնտեղ բնակության համար: Տարվա բարեխառն ամիսներում տիկինը պարապում էր նրանց հետ պարտեզում, իսկ երբ սկսվում էին ցրտերը, նրանց համար մի առանձին սենյակ էր որոշել իր տան մեջ: Նրա դպրոցը փոքրիկ էր, աշակերտների ու աշակերտուհիների թիվը հասնում էր ութն հոգու, որոնք սովորում էին ձրի և նույնպես ձրի ստանում էին թե գրքեր և թե դասական այլ առարկաներ: Տիկինը իր ծանոթներից կազմել էր բարերարների մի շրջան, որոնք մատակարարում էին բոլոր ծախքերը:

Իսկ այն օր սպիտակ տնակում ինչ-որ անսովոր շարժում կար, ինչ-որ պատրաստություններ էին լինում: Փոքրիկ չարաճճիները այլևս չէին վազվզում, նրանք, դարան մտած կատուների նման, հավաքվել էին հովանոցի շուրջը և պլշած աչքերով նայում էին դեպի սենյակների լուսամուտները: Տիկինը այն օր խոստացել էր նրանց քաղցրավենիք բաժանել: Նոր բոված դահվեի ախորժելի հոտը դեռ բուրում էր օդի մեջ: Սպասավորը հագել էր իր սև սերթուկը, որ խիստ հագիվ անգամ էր հագնում, և կրում էր սպիտակ ձեռնոցներ ու սպիտակ փողպատ: Նենեն Նույնպես հագել էր իր տոնական հագուստները և պարտեզում ծաղիկներ էր փնջում սեղանի համար: Բացված լուսամուտներից

երևում էին սենյակներում անցուդարձ անող հյուրերի ուրախ դեմքերը: Ինքը, բժշկապետը, այն օր կտրել էր գլխի մազերն ու եղունգները, որ տարվա մեջ հազիվ մի քանի անգամ էր պատահում, ժամանակ չգտնելու պատճառով: Իսկ նրա մանկահասակ կինը հագել էր մետաքսյա սև հագուստ, և գլխի շիկագույն խիտ գիսակների մեջ երևում էր մի մեծ, սպիտակ վարդ:

Հյուրերի թվում գտնվում էին տեղային ծառայողներից մեծ և փոքր աստիճանավորներ իրանց կանանց հետ: Սեղանի վրա պատրաստված էր նախաճաշիկ, դրած էին զանազան ըմպելիքներ: Հյուրերը ոտքի վրա ուտում էին, խմում էին, ծխում էին և շատախոսում էին: Տանտիկինը անդադար դիմում էր մեկից դեպի մյուսը և ամենի համար նա պատրաստ ուներ մի քանի քաղցր խոսքեր: Բժշկապետը ուշադրություն չէր դարձնում նրանց վրա, այլ մի անկյունում առանձնացած, տաք վիճաբանության մեջ էր մի լեռնային ինժեների հետ: նա պնդում էր, թե տեղային հանքային բովագործության եղանակը խիստ ապարդյուն է, և աշխատում էր ապացուցանել, որ արտասահմանում այժմ բոլորովին ուրիշ սիստեմներ են ընդունված: Վիճաբանությանը վերջ գրվեցավ, երբ հյուրերի մեջ լսելի եղավ. «Կամենդանտը գալիս է»: Այդ ժամանակ միայն բժշկապետը բաց թողեց տգետ ինժեների օձիքը, դուրս եկավ իր անկյունից և դիմեց դեպի սանդուղքները՝ հարգելի հյուրին ընդունելու համար: Տիկինը նույնպես մոտեցավ դռանը:

Կամենդանտի գալուց հետո ներս բերեցին սկուտեղների վրա շարած շամպանիայի գինու երկայն գավաթներ: Սառույցի մեջ դրած շիշերը վաղուց սպասում էին այդ հանդիսավոր րոպեին:

Կամենդանտը, բոլորի հետ բարևելուց հետո, անցավ սենյակի վերևի կողմը և ոտքի վրա մնաց: Նրա կշտին կանգնած էր մի երիտասարդ, որին իր հետ էր բերել: Գունաթափ, մաշված դեմքով այդ երիտասարդը այնպիսի տխուր տպավորություն էր գործում, որ, կա՛մ նոր էր դուրս եկել հիվանդանոցից, կա՛մ նոր էին բաց թողել նրան երկար տարիների բանտարկությունից: Այդ թառամած դեմքը, որը, երևի, շատ ժամանակ չէր ծիծաղել, այժմ փոքր-ինչ զվարթացել էր, և նրա մռայլված աչքերում երևում էին ուրախության նշույլներ:

Սենյակի մեջ տիրեց լռություն: Հյուրերը ոտքի վրա սպասում էին. բոլորի աչքերը դարձրած էին դեպի կամենդանտը: Նա մի համառոտ հառաջաբանից հետո հանեց ծոցից մի թուղթ, սկսեց կարդալ: Երբ վերջացրեց ընթերցումը, ամբողջ սենյակը թնդաց ուռաների աղաղակներով. «Կեցցե կայսրը», մի քանի անգամ լսելի եղավ բոլորի բերանից: Հետո ամենքը, շամպանիայի գավաթները ձեռներին, մոտեցան գունաթափ երիտասարդին և շնորհավորեցին նրան:

Երիտասարդը Մուրադն էր. կարդացին նրան ներումն շնորհելու թուղթը: Նա ազատված էր աքսորանքից:

Շամպանիայի գավաթները դատարկվեցան. ամենքը խմեցին կայսրի կենացը: Այդ ժամանակ առաջ անցավ բժշկապետը և, առաջարկելով խմել նոր կենաց, խնդրեց նախապես լսել իրան: Նա սկսեց մի փոքրիկ ճառ. խոսում էր հանդարտ, սահուն պաճուճանքների լեզվով: Ճառախոսը, որ բավական ծանոթ էր դատապարտյալի անցյալի հետ, նկարագրեց նրա կյանքի նշանավոր գծերը և գլխավորապես շեշտում էր այն կենսական պայմանների վրա, որոնց անխուսափելի ազդեցության ներքո այդ բնականից բարի և տաղանդավոր երիտուսարդը դարձավ մի տաղանդավոր չարագործ: Եվ հետո ավելացրեց, թե ի՛նչպես նա, հանդիպելով մի օրինավոր ընկերի, նրա ազդեցության ներքո ուղղվեցավ, զարգացավ և բարոյական մարդ դարձավ: Նա վերջացրեց իր ճառը այդ խոսքերով. «Եթե ցանկանում ենք, որ մեր բանտերը, որ մեր աքսորատեղերը չլցվեն հանցավորների ահագին բազմությամբ, պետք է աշխատենք անհետացնել հանցանքների պատճառները իրանց բուն արմատի մեջ»:

Բոլորը ծափահարեցին: Գավաթները դատարկվեցին. խմեցին ուղղված և ներումն ստացած դատապարտյալի կենացը: